

მიხეილ ქართველიშვილი

საეკლესიო საკითხი 1924 წლის აგვისტოს აჯანყებაში

1924 წლის აგვისტოს აჯანყება ქართულ¹ და უცხოურ² ისტორიოგრაფიაში საკმაოდ კარგად არის შესწავლილი, გაანალიზებულია მისი ტაქტიკა-სტრატეგია, აჯანყებულთა სამოქმედო გეგმები და სხვა ცალკეული ასპექტე-

¹ ნ. ბენდელიანი. ისტორიოგრაფია საქართველოში. 1921-1924 წლებში არსებული ვითარების შესახებ და სინამდვილე. ქუთ. 1993; ვ. ბენიძე. 1924 წლის აჯანყება საქართველოში. თბ. 1991; რ. გრძელიძე. 1924 წლის სახალხო აჯანყება საქართველოში. თბ. 1992; ნესტან (ელისაბედ) კირთაძე. 1924 წლის აჯანყება საქართველოში. ქუთ. 1996; ლ. ჯიქია. 1924 წლის აჯანყება საქართველოს რეგიონებში: (სამეგრელო). (მე-2 გამოც.). თბ. 2009; გ. ციციშვილი. სიმართლე ანტისაბჭოთა ეროვნული მოძრაობისა და 1924 წლის აჯანყების შესახებ: (მე-80 წლისთავის გამო). თბ. 2004; თ. ენდელაძე. ტრაგიკული 1924. თბ. 2004; კ. წენგუაშვილი. 1924 წლის აგვისტოს აჯანყება და მისი შეფასება ქართულ ისტორიოგრაფიაში: [1924 წლის აჯანყების მიზეზებისა და განვითარების თავისებურების შესახებ. ქართველ მეცნიერთა მიერ გამოთქმული ურთიერთგამომრიცხავი შეფასებები (კ. შველია, ი. კატარავა, გ. ციციშვილი, ა. მენთეშაშვილი, ა. მუჯირი, ნ. კირთაძე და სხვ.)]. საისტორიო აღმანახი „კლიო“. 2005. N26, გვ. 164-182; 1924 წლის მოვლენები საქართველოში თანამედროვის თვალით: [არქივის მასალები ვ. მერკვილაძისა და ლ. თოიძის კომენტარებით]. ჟურნ. „საქართველოს კომუნისტი“. №3. თბ. 1989, გვ. 37-53; რ. ლომინაძე. 1924 წლის აჯანყების დოკუმენტი: [„დამკომის“ ერთ-ერთი პერიფერიული ორგანიზაციის, „საქართველოს დამოუკიდებლობის სამეგრელოს კომიტეტის“ მოწოდება 1924 წლის 29 აგვისტოს აჯანყებისათვის]. ჟურნ. „პოლიტიკა“. №8. თბ. 1991, გვ. 63-65; გ. კლდიაშვილი. საქართველოს 1924 წლის აგვისტოს ამბოხება გარე-კახეთში და სასულიერო პირები. „საარქივო მონაბე“. N9. თბ. 2010, გვ. 98-113 და სხვა.

² რ. დიუგე. მოსკოვი და წამებული საქართველო (ფრანგ. თარგმნეს მზია და აკაკი ბაქრაძემბა.). თბ. 1994; ა. ათანელიშვილი. საქართველოს 1924 წლის აჯანყება უცხოელ მკვლევართა შრომებში: ანრი ბარბიუსის, ლუი ლეფერის, პიუ სეტონ უიტსონის და უესტ-ვუდის შეფასება. ექვთიმე თაყაიშვილის სახელობის საქართველოს საისტორიო საზოგადოების აფხაზეთის ორგანიზაციის წელიწადეული „საისტორიო ძიებანი“. თბ. 2000. N3, გვ. 159-166; M. Wehner. Le Soulèvement georgien de 1924 et la réaction des bolcheviks. „Communisme“. № 42-43-44, გვ. 155-170; S. Jones. The Establishment of Soviet Power in Transcaucasia: The Case of Georgia 1921-1928. Soviet Studies. Vol. 40. No. 4 (Oct. 1988), გვ. 616-639.

ბი. წინამდებარე ნაშრომში გვსურს შევეხოთ აჯანყების ერთ, ჩვენი აზრით, საინტერესო საკითხს, რომელიც დღემდე საგანგებო კვლევის საგანი არ ყოფილა, მხედველობაში გვაქვს საეკლესიო საკითხი 1924 წლის აჯანყებაში,³ ბუნებრივია, ესოდენ რთული საკვლევი პრობლემის შესწავლა ერთი ნაშრომის ფარგლებში შეუძლებელია და ჩვენ საკითხის დასმით შემოვიფარგლებით.

თავდაპირველად, სანამ უშუალოდ საკითხის შესწავლაზე გადავიდოდეთ ისტორიული სურათის მეტი სიზუსტით აღსადგენად საჭიროდ მიგვაჩნია აჯანყების წინა პერიოდის პერიპეტეიების გამოკვეთა, რამაც განაპირობა როგორც თავის მხრივ აჯანყება, ასევე მასში საეკლესიო საკითხის მნიშვნელობა და სამღვდელოების აქტიური მონაწილეობა.

როგორც ცნობილია, 1921 წლის 25 თებერვალს საბჭოთა რუსეთმა დაარღვია რა 1920 წლის 7 მაისის ხელშკრულება, მოახდინა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ძალდატანებითი ანექსია-ოკუპირება.⁴

ქართული საზოგადოების პროგრესულად მოაზროვნე ნაწილი არ შპეგუებია ქვეყნის დამოუკიდებლობის დაკარგვას და აქტიურად იბრძოდა ეროვნული თვითმყოფადობის დაცვა-შენარჩუნებისა და სახელმწიფოებრივი სუვერენიტეტის აღდგენისათვის.

აღნიშნულ ბრძოლაში ქართული საზოგადოების გვერდში იყო საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია, რომელიც უაღრესად რთულ პოლიტიკურ ვითარებაშიც კი წარმატებით ახერხებდა მოსახლეობის სულიერ გამხნევება-გამძლიერებას. საბჭოთა პერიოდში კი, ამ უკნასკნელის ანტირელიგიური პოლიტიკიდან გამომდინარე, მას ქვეყნის დაცვის პარალელურად საეკლესიო ორგანიზაციის გადარჩენისათვისაც უნდა ებრძოლა.

საბჭოთა მთავრობა ხელისუფლებაში ძალადობით მოსვლისთანავე ანტირელიგიური პოლიტიკის გატარებას შეუდგა, რაც სრულად შეესაბამებოდა მის იდეოლოგიურ საფუძვლებს, რომელიც ეფუძნებოდა რა კარლ მარქსის

³ აღნიშნული კუთხით ერთადერთ გამონაკლისად შეიძლება ჩაითვალოს ისტორიკოს გიორგი კლდიაშვილის ნაშრომი „საქართველოს 1924 წლის აგვისტოს ამბოხება გარე-კახეთში და სასულიერო პირები“, რომელშიც საარქივო მასალებზე დაყრდნობით გაანხილულია სასულიერო პირების ადგილი და როლი 1924 წლის აჯანყებაში, იხ. გ. კლდიაშვილი. საქართველოს 1924 წლის აგვისტოს ამბოხება გარე-კახეთში და სასულიერო პირები. „საარქივო მოამბე“. 9. თბ. 2010, გვ. 98-113.

⁴ ვ. გურული. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დაპყრობა საბჭოთა რუსეთის მიერ. წგნ.: საქართველოს ისტორია XX საუკუნე. თბ. 2003, გვ. 85; ღ. თოიძე. ინტერვენციაც, ოკუპაციაც, ძალდატანებითი გასაბჭოებაც, ფაქტობრივად, ანექსიაც: რუსეთ-საქართველოს 1921 წლის თებერვალ-მარტის ომის შეფასებისათვის. თბ. 1991.

ცნობილ გამონათქვამს „რელიგია ხალხის ოპიუმია“, მიზნად ისახავდა საზოგადოების აზროვნებაში რელიგიის სრულ აღმოფხვრას.

1921 წლის 15 აპრილს საქართველოს რევკომმა №21 დეკრეტით მიიღო დადგენილება „სახელმწიფოსაგან ეკლესიისა და ეკლესიისგან სკოლის გამოყოფის შესახებ“. დადგენილების მუხლებში საუბარი იყო, იმის შესახებ, რომ თითოეული პიროვნების საქმეა, იწამოს ან არ იწამოს ესა თუ ის რელიგია, რომ სარწმუნოება არავითარ უპირატესობას არ ანიჭებდა არავის. სკოლა გამოყოფილია ეკლესიისაგან, საერო სასწავლებლებში იკრძალებოდა საღვთო სჯულის სწავლება. ასევე საყურადღებოა დადგენილების მე-14 და მე-15 მუხლები: „არცერთ საეკლესიო და სარწმუნოებრივ საზოგადოებას არა აქვს უფლება იქონიოს საკუთრება. მათ არა აქვთ იურიდიული პიროვნების უფლება, მთელს ქვეყანაში არსებული საეკლესიო და სარწმუნოებრივ საზოგადოებათა მთელი ქონება გამოცხადებულია სახალხო კუთვნილებად“.⁵

აღნიშნულს დაემატა ისიც, რომ განსაკუთრებულად გაძლიერდა ბრძოლა ეკლესიის წინააღმდეგ, დაიწყო საკულტო ნაგებობები განადგურება, ხატებისა და ძვირფასი ფრესკების დაზიანებამ მიზანმიმართული ხასიათი მიიღო, ამის პარალელურად საეკლესიო ფენის წინააღმდეგ აქტიური იდეოლოგიური და პრაქტიკული ბრძოლა გაჩაღდა, სამღვდელოება გამოცხადდა ანტი-საბჭოთა და ანტისახელმწიფოებრივ ძალად, რომელიც ხელს უშლიდა ქვეყნის ნორმალურად განვითარებას. რისი დადასტურებაც არის ის ფაქტიც, რომ „ჩეკაში“ საგანგებოდ შეიქმნა მე-3 და მე-4 ქვეგანყოფილებები, რომლებიც, შესაბამისად, მემარჯვენე და მემარცხენე პარტიებზე მუშაობდნენ, მე-3-ე ქვეგანყოფილებას დამატებით ევალებოდა საგანგებო კონტროლის დაწესება მართლმადიდებელ ეკლესიასა და სასულიერო ფენებზე.⁶

ზემოაღნიშნულმა და ქვეყანაში ეროვნული თვითშეგნების ღვეწის დაწყებამ სამღვდელოება საბჭოთა რეჟიმის აქტიურ მოწინააღმდეგე ძალად აქცია, რამაც თავისი საგანგებო გამოვლინებები ჰპოვა როგორც პატრიარქ ამბროსის (ხელაია), ასევე სხვა სასულიერო პირების მხრიდან საგანგებო მიმართვებსა და წერილებში.

⁵ საქართველოს სსრ კანონთა, საქართველოს სსრ პრეზიდიუმის ბრძანებათა ქრონოლოგიური კრებული 1921-1940 წწ. თბ. 1959, გვ. 10-13.

⁶ საქართველოს უახლესი ისტორიის ცენტრალური საისტორიო არქივი. ფონდი 366, აღწ. 3. საქ. №348, ფურც. 40; თ. ენდელაძე. საბჭოთა ძალოვანი სტრუქტურები ქართული ეროვნული მოძრაობის წინააღმდეგ ბრძოლაში (1921-1925 წწ.). საკანდიდატო დისერტაცია (ხელნაწერის უფლებით). თბ. 2004, გვ. 66.

პატრიარქ ამბროსის ბრძოლის ნათელ დადასტურებას წარმოადგენს მის მიერ გენუის საერთაშორისო კონფერენციაზე გაგაზავნილი მემორანდუმი, სადაც თვალნთლივი ასახვა ჰპოვა იმ უმძიმესმა მდგომარეობამ, რომელიც საქართველოში საბჭოთა წყობის დამყარების შემდეგ დადგა.

კათოლიკოს-პატრიარქი თავის მიმართვაში განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს იმ ფაქტზე, რომ კომუნისტური ხელისუფლების მმართველობის დროს „მახინჯდება წინაპართა მიერ შექმნილი ეროვნული კულტურა, შეურაცყოფენ იმასაც კი, რაც ხალხისთვის ყველაზე ძვირფასია მის რწმენას და სინდისის თავისუფლების ნიღბით უკრძალავენ თავისი რელიგიური მოთხოვნების თავისუფლად დაკმაყოფილებას.

სამღვდელოებას უმოწყალოდ სდევნიან. ეკლესია, რომელიც ამდენი საუკუნის მანძილზე კვლავაც ქართული სახელმწიფოს დიდებისა და ძლიერების მთავარ ფაქტორს წარმოადგენს, წართმეული აქვს ყველა უფლება, იმდენად, რომ მიუხედავად მისი შრომისა, მოკლებულია საარსებო საშუალებების მოპოვების შესაძლებლობას“.⁷

აღნიშნულ მიმართვაში, სარწმუნოებრივი ასპექტის პარალელურად აქტიურადაა განხილული ეროვნული თავისუფლების იდეაც. პატრიარქი მათ კომპლექსურად, ერთიანობაში განიხილავს და მოითხოვს, რომ „ქართველ ერს მიეცეს უფლება, თავისუფლად მოაწყოს თავისი ცხოვრება ისე, როგორც საჭიროდ ჩათვლის. განამტკიცოს თავისი პოლიტიკური და სოციალური არსებობის ის ფორმები, რომლებიც უკეთ მიესადაგება მის სულს, მისწრაფებებს, ჩვეულებებს და მის ეროვნულ კულტურას“.⁸

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე საჭიროდ მიგვაჩნია მივუთითოთ, რომ ქართული საზოგადოებაში, მათ შორის, სასულიერო ფენებშიც თითქმის მთლიანად ანტისაბჭოთა განწყობა იყო გაბატონებული, რამაც ხელი შეუწყო 1924 წლის აჯანყების დაწყებას.

ანტისაბჭოთა აჯანყების მომზადება საკუთარ თავზე აიღო საგანგებოდ შექმნილმა ორგანიზაციამ „საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტმა“, რომელიც აერთიანებდა საზოგადოების ყველა ფენასა თუ პოლიტიკურ პარ-

⁷ აღნიშნული მიმართვა თავდაპირველად დაიბეჭდა იტალიურ გაზეთში „კაფარა“, შემდგომში იგი არაერთხელ იქნა გამოცემული, ჩვენ ამჟამად ვეყრდნობით ქართული დიპლომატიის ისტორიის ქრესტომათიაში გამოცემულ ტექსტს. იხ. ქართული დიპლომატიის ისტორია (ქრესტომათია). შეადგინეს, შენიშვნები და კომენტარები დაურთეს ბონდო კუპატაძემ, გოჩა საითიძემ, ჯაბა სამუშიამ. თბ. 2004, გვ. 549.

⁸ ქართული დიპლომატიის ისტორია (ქრესტომათია), გვ. 549-50.

ტიას. მისი აგიტატორები აქტიურად ცდილობდნენ აჯანყებაში მოსახლეობის განსაკუთრებით დიდი რაოდენობის ჩართვას, რათა მომხდარიყო მაქსიმალური დარაზმულობა ეროვნული თავისუფლების იდეის გარშემო. მათი მთავარი თემა იყო დამოუკიდებლობის საკითხი და რელიგიის დაბეჩავებული მდგომარეობა ქვეყანაში.⁹

აჯანყებაში საეკლესიო საკითხის მნიშვნელობაზე ნათლად მეტყველებს საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტის სამეგრელოს ორგანიზაციის მიერ მოსახლეობაში გავრცელებული პროკლამაცია, რომელშიც ბოლშევიკების მიერ ჩადენილ სხვადასხვა დანაშაულებებთან ერთად აღნიშნულია ისიც, რომ „მან (კომუნისტური ხელისუფლება, მ. ქ.) დახურა და გაძარცვა ათას ოთხასი ეკლესია; ზოგი მათგანი სრულიად დაანგრია, ზოგიც სათეატრო სახლად და კლუბად გადააკეთა და ზოგიც სხვა არამედ, რითაც დასჭირდებოდა. მან სამასხაროთ და ქუჩის ბიჭების დასაცინად გახადა სარწმუნოება. ეკლესიის მსახურნი, ვინც კი გაბედა სარწმუნოების გამოქომაგება, გააკრიჭა, ციხეში ჩაყარა კათალიკოსიანათ, ციხის გარეთ დარჩენილი მღვდლები აიძულეს მღვდელ-მოქმედებაზედ ხელი აეღოთ და ძალად გააკრიჭეს. ამავე დროს ყველა ეს სისამაგლე დააბრალეს ხალხს, განაცხადეს რა თავიანთ ყრილობებზე – ეკლესიები ხალხმა დახურაო“.¹⁰

აღნიშნულ პროკლამაციაში ნათლად ჩანს, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტისთვის ქვეყნის სახელმწიფოებრივ, დამოუკიდებლობის აღდგენასთან ერთად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ეკლესიის საერთო მდგომარეობის გაუმჯობესებას და საბჭოთა ხელისუფლების მიერ გატარებულ ანტისაეკლესიო პოლიტიკის შედეგების დაძლევას.

საეკლესიო საკითხის დიდ მნიშვნელობაზე მეტყველებს ნაწყვეტი აჯანყებულთა ერთ-ერთი აქტიური წევრის, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის თავმჯდომარის, საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილის – იასონ ჯავახიშვილის – ჩვენებიდან:

„ახალმა ძალაუფლებამ (ბოლშევიკური ხელისუფლება მ. ქ.) დაიწყო

⁹ ლ. ჯიქია. 1924 წლის აჯანყება საქართველოს რეგიონებში: (სამეგრელო). (მე-2 გამოც.). თბ. 2009, გვ. 12.

¹⁰ რ. ლომინაძე. 1924 წლის აჯანყების დოკუმენტი: [„დამკომის“ ერთ-ერთი პერიფერიული ორგანიზაციის, „საქართველოს დამოუკიდებლობის სამეგრელოს კომიტეტის“ მოწოდება 1924 წლის 29 აგვისტოს აჯანყებისათვის]. ჟურნ.: „პოლიტიკა“. №8. თბ. 1991, გვ. 63-65; ლ. ჯიქია. 1924 წლის აჯანყება საქართველოს რეგიონებში: (სამეგრელო), გვ. 28-29.

ექსპერიმენტები ქართული ეკლესიის მიმართ. მიუხედავად იმისა, რომ გამოაცხადეს სინდისის თავისუფლება, დაიწყო ჩვენი რელიგიის უდიერად დევნა. ძალით დაჰკეტეს ქართული ეკლესიები, რიცხვით თვით გაზეთ „კომუნისტის“ ცნობით 1500, დაუკეტავი დარჩა არაუმეტეს 15-ისა. აიძულებდნენ მღვდლებს გაკრტილიყვნენ, არ გვაკმარეს, შეურაწყვეს საფლავი დავითისა და კონსტანტინესი, რომელნიც იყვნენ, არამართო საეკლესიო, არამედ ეროვნული გმირები: ამით შეაგინეს ჩვენი ეროვნული გრძნობა. რად მიმართავდა ხელისუფლება რეპრესიებს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წინააღმდეგ? იმიტომ, რომ სარწმუნოება არ ეგუება კულტურას? საფრანგეთი, ინგლისი ჩვენზე კულტურული ერებია, მაგრამ სარწმუნოებისათვის იქ ხელი არ უხლიათ. საბჭოთა ქვეყნები? აზერბაიჯანში არც ერთი მოზაკი არ არის დახურული, სომხეთიც, როგორც ჩანს მანოვსკის წიგნიდან „სომხური პოლიტიკური პარტიები საზღვარგარეთ“, დაკეტილია მხოლოდ რამდენიმე ეკლესია, საბჭოთა რუსეთში კი თითქმის ყველა ეკლესია ღიაა და გარდა ამისა იქ სემინარიცაა, რომელშიც მღვდლებს ამზადებენ.¹¹

არ შეიძლება ამ დევნას რაიმე ნორმალური მოჰყოლოდა, მერე რას მიაღწიეს ამით?

ქართველმა ერმა ქართული ეკლესიის დევნით დაინახა ვოსტორგოვის მოვლინების საფრთხე და მართლაც რუსეთის „ცოცხალი ეკლესია“ შეეცადა კვლავ გაერთიანებინა და საქართველოს ეკლესია გამოეცხადებინა თავის ეპარქიად.¹²

1924 წლის აჯანყებაში საეკლესიო საკითხის კვლევისას დიდი მნიშვნელობა აქვს მასში სასულიერო პირების მონაწილობის ფაქტს, აღნიშნული კუთხით განსაკუთრებით საინტერესოდ მიგვაჩნია აჯანყების მონაწილეთა მოგონებებში დაცული ცნობებისა და საარქივო დოკუმენტების განხილვა.

სასულიერო პირების აჯანყებაში მონაწილეობის ფაქტს პირველად იხსნიებს აჯანყების ერთ-ერთი აქტიური მონაწილე, ქაქუცა ჩოლოყაშვილის

¹¹ ცხადია, ამას იასონ ჯავახიშვილი საქართველოში არსებული სიტუაციის მძაფრად აღსაქმელად აღნიშნავს, რადგან, როგორც ცნობილი, საბჭოთა ხელისუფლება ასევე მკაცრად დაუპირისპირდა რუსეთის მართლმადიდებელ ეკლესიასაც.

¹² იასონ ჯავახიშვილის ჩვენება სრული სახით პირველად გამოქვეყნდა ემიგრანტულ ჟურნალში „გუმბათი“. №4. თბ. 1984, გვ. 24-49; იგი ასევე დაიბეჭდა ნესტან კირთაძის მიერ გამოცემულ დოკუმენტების კრებულში, იხ. ნესტან (ელისაბედ) კირთაძე. კაენ, სად არის ძმა შენი?! ქართველთა ისტორიის სისხლიანი ფურცლები (1921-1930წწ). თბ. 1998, გვ. 77-102 და რევაზ გრძელის ნაშრომში „1924 წლის სახალხო აჯანყება საქართველოში“. თბ. 1992, გვ. 46-47.

„შეფიცულთა“ რაზმის წევრი ალექსანდრე სულხანიშვილი, რომელიც ჩვენთვის საინტერესო საკითხს მხოლოდ გაკვრით ეხება, მაგრამ მის მიერ მოყვანილი ცნობა მაინც ფასეულად მიგვაჩნია, რადგან მოვლენის მრავალმხრივი განხილვის შესაძლებლობას იძლევა.

როდესაც ალექსანდრე სულხანიშვილი საუბრობს აჯანყებისადმი მოსახლეობის დამოკიდებულებაზე, ხაზს უსვამს ერთ საინტერესო ფაქტს, კერძოდ, სასულიერო პირები მზად იყვნენ დახმარებოდნენ დამოუკიდებლობისთვის მებრძოლებს არა მარტო ლოცვა-კურთხევით, არამედ მატერიალურადაც, მათ შორის სურათ-სანოვაგითაც და თუ საჭირო გახდებოდა, მზად იყვნენ ფიზიკურადაც ებრძოლათ ქვეყნის გათავისუფლებისთვის, როგორც ისტორიულად სასულიერო პირები იქცეოდნენ, რაც ხშირად მოსახლეობისთვის და გამოცდილი მებრძოლებისთვის მისაბაძი მაგალითი იყო.¹³

სასულიერო პირების აჯანყებისადმი ლოიალურ დამოკიდებულებასა და მხარდაჭერას ადასტურებს ცნობილი ქართველი პოლიტიკური მოღვაწის, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთი აქტიური წევრის დათა ვანნაძის მიერ მოყვანილი საინტერესო პასაჟი, სადაც აღწერილია მისი საუბარი, ერთი მხრივ, ბაკურციხის ეკლესიის დიაკვან თამაზაშვილსა და, მეორე მხრივ, თავის მამიდასთან, ბოდბის დედათა მონასტრის ილუმენია ნინოსთან (საერო ცხოვრებაში ელენე ვანნაძე – მ. ქ.), რომლის მიხედვითაც ისინი საბჭოთა ხელისუფლებისგან გათავისუფლების შესაძლებლობას მხოლოდ ქართველების ერთსულოვნებასა და თავგანწირულ ბრძოლაში ხედავენ.¹⁴

საინტერესოა ისიც, რომ სასულიერო პირთაგან აჯანყებულთა დალოცვის ფაქტი დაფიქსირებულია აჯანყების კიდევ ერთი მონაწილის – სოლომონ ზალდასტანიშვილის მემუარებში, სადაც ხაზგასმულია ის დიდი მნიშვნელობა, რომელსაც აჯანყებულები ამ ფაქტს ანიჭებდნენ.¹⁵

აღსანიშნავია ისიც, რომ აჯანყების მონაწილე სასულიერო პირები მიუთითებდნენ, რომ მათთვის მიუღებელი იყო ბოლშევიკური ხელისუფლების ანტირელიგიური და ანტიეროვნული პოლიტიკა, რადგან იგი პირდაპირ საფრთხეს უქმნიდა როგორც ქართველთა ეროვნულ თვითშეგნებას, ასევე მოსახლეობის რელიგიურ მრწამსს.

¹³ ალექსანდრე სულხანიშვილი. მოგონებები შეფიცულთა რაზმზე. თბ. 2007, გვ. 217.

¹⁴ დავით ვანნაძე. სამშობლოს სამსახურში (მოგონებანი). ქართულ-ევროპული ინსტიტუტის კურნალი „ივერია“. №2. თბილისი-ბრიუსელი. 1993, გვ. 180, 185.

¹⁵ სოლომონ ზალდასტანიშვილი. საქართველოს 1924 წლის ამბოხება. მოგონებები. თბ. 1989, გვ. 44-45.

აღნიშნულის საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ ნაწევეტს თბილისის მაზრის გარე კახეთის რაიონის სოფელ ახალსოფლის ეკლესიის წინამძღვარ, დეკანოზ გიორგი ინაშვილის ჩვენებიდან, რომელიც მან მისცა საქართველოს საგანგებო კომისიის სამწყობრო ნაწილის ინსპექტორის თანაშემწეს, მირონ ბაუმფელდს:

„მაშინ, როდესაც მე დავდექი ფაქტის წინაშე, რომ საქართველოში შემოვიდა რუსული ჯარი, ჩემში ითამაშა ეროვნულმა გრძნობამ, მე აგიტაციას ვეწეოდი, როგორც ნაციონალისტი და კიდევ იმიტომ, რომ ეკლესიის შესახებ კანონები ჩვენთვის მიუღებელია და ამასთან ერთად, ჩვენ სასულიერო პირებს გვღვენნიან, განსაკუთრებით კომკავშირლები“.¹⁶

ვფიქრობთ, ზემოაღნიშნული ფაქტები ნათლად ადასტურებს, რომ 1924 წლის აჯანყებაში სასულიერო პირები აქტიურად მონაწილეობდნენ და მის ერთ-ერთ წარმართველ ძალასაც წარმოადგენდნენ.

დასასრულს, დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ 1924 წლის აჯანყებაში საეკლესიო საკითხს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი ეჭირა, რაც თავის, მხრივ განპირობებული იყო ხელისუფლების მხრიდან გატარებული ანტირელიგიური და ანტიეროვნული პოლიტიკით, რომელიც ბუნებრივ აღშფოთებას იწვევდა ქართული საზოგადოების როგორც საერო, ასევე სასულიერო ფენებში.

¹⁶ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი. II განყოფილება. ფონდი №6. საარქივო №2424. საქმე №14649-60. ფურც. 24-25.

Mikheil Kartvelishvili

THE CHURCH ISSUE IN THE AUGUST UPRISING OF 1924

Summary

The August uprising of 1924 is studied thoroughly in the Georgian and foreign historiography. Its strategy, tactics, action plans and other aspects are well analyzed. But nobody paid any attention to the problem how the rebels thought of the Georgian Orthodox Church in future.

The paper is based on archival data and memories of laymen and clergy.

The Bolsheviks conducted strictly anti-religious politics, and that was one of the most important reasons of uprising of 1924. The nationalists supported idea of independent Georgian church within the democratic country.